

Ik heb de voorbije week het genoeg gehad om aan de zijde van mijn geliefde door de straten te dwalen, langs pleinen te struinen leunend op mijn nordic walkingsticks wegens een verkreukelde meniscus, rechts mediaal posterieur, waardoor bejaarden hun plaats afstonden en blindengeleide honden in verwarring kwamen. We hebben de Galata wijken gedaan ten noorden van de Gouden Hoorn, Beyoğlu, Nisantasi, Şişli, Beşiktaş en langs de Bosporus Rumeli Hisari, Bebek, Arnavutkoy – het dorp der Albanezen waar nog menig houten paleis op restauratie wacht in de omgeving van een grote Grieks Orthodoxe Kerk en waar het eten goed en de wijn duur is in Abracadabra aan het eeuwige water. Wanneer je in Beyoğlu door de Çukur Cuma Cd de hoek met de Dalgic Ck bereikt en het hoekhuis na al die jaren nog steeds in de steigers ziet staan, wanneer een enkele werkman met isolatiebuizen voor de elektriciteit in en uit zeult, heel wat toeristen passeren en de vele architectuurstudenten die de oude wijkarchitectuur moeten bestuderen niet blijken te weten wat het 'Museum van de onschuld' zou kunnen zijn, dan lijkt het wat treurig gesteld met Istanbul. Wanneer dan eindelijk een van de studenten lijkt te weten wie Orhan Pamuk is, ons meteen mededeelt dat hij hem na de lectuur van zijn [Istanbulboek](http://www.janvanduppen.be/=87) 'Herinneringen en de stad' geen goed schrijver vindt, want zo is deze stad niet volgens hem, meer nog **'het is een politiek manoeuvre geweest om Pamuk de Nobelprijs literatuur te geven, want er zijn zoveel betere Turkse schrijvers en daardoor wordt ons land schade berokkend!'** Dan vraag je je als lezer af of de verhouding tussen de hoofdrolspeler in het Museum van de onschuld en zijn Füsun geen metafoor is voor de verhouding tussen de schrijver en zijn stad, verscheurd tussen de liefde voor zijn stad, dé Stad en het westen, Frankrijk, tussen geforceerde vernieuwing en de smeulende invloeden van het Ottomaanse rijk waar Istanbul de unieke en ongeëvenaarde hoofdstad was. Een liefde die hem aantrekt, verleidt en verlokt, die hij

niet kan voldoen, waar hij op een neurotische wijze mee probeert om te gaan, die hij tot een fetisj maakt, waar ze hem finaal de vernieling in helpt op hun vlucht naar

Parijs, waarna hijzelf in werkelijkheid verhuist naar New York. Hij weet maar al te goed waaraan het Istanbul en Turkije heeft ontbroken. Met zijn

'Museum van de

onschuld' lijkt hij in het nog te realiseren gebouw een parodie te presenteren op het museumwezen in de wereld. Istanbul heeft zelfs als Europese Culturele Hoofdstad

2010 weinig of niets te bieden op museumvlak.

Er is het nieuwe prachtige <a href="http://

www.istanbulmodern.org/>Museum of Modern Art met een

fantastische uitzicht over de Gouden Hoorn en de Bosporus

en een interessante collectie over de geschiedenis van Turkse moderne schilderkunst.

En er is het Pera museum

waar een boeiende tijdelijke tentoonstelling over Picasso's etsen uit de Vollard Suite. Verder

ontbeert deze stad een en ander aan musea van schilder- en

beeldhouwkunst. Waar hij in zijn 'Ik heet Karmozijn' reeds

omstandig dit probleem behandelde blijkt dit nog steeds zeer actueel.

<blockquote>506. Ik was blijkbaar degene die de verhalen over de kwaliteiten van de

Europese meesters, die Oom ons allemaal vertelde, het beste begreep. Voor ons,

miniatuurschilders, die hun vak eerzaam en bekwaam willen uitoefenen, is hier geen

plaats meer, dat besef ik nu wel. Als wij volgens de wens van wijlen onze Oom en de

sultan de Europese meesters zouden imiteren, dan zouden we uiteindelijk tegengewerkt worden door onze eigen angst, en dan zouden we het nooit voor elkaar

krijgen. Maar als we de satan zouden volgen en wel tot het einde zouden doorgaan,

een heel verleden zouden loochenen en zouden pogen een stijl en een Europees soort

persoonlijkheid te verwerven, dan zouden we daar absoluut niet in slagen, evenmin als mijn bekwaamheid en kennis voldoende waren om dit portret hiervan mezelf te maken. Uit de onbeholpenheid van deze tekening van mij, uit het feit dat het niet gelukt is een behoorlijk gelijkende afbeelding van mezelf te schilderen, ben ik er weer eens van doordrongen geraakt dat de vaardigheid van de Europese meesters iets is wat je in de loop van eeuwen leert – iets wat wij allen overigens al lang wisten, maar waar we geen belang aan hechten. Als het boek van Oom voltooid was en naar Venetië gestuurd zou worden zouden de Venetiaanse meesterschilders minzaam om ons glimlachen, en een glimlach zou ook op het gezicht van de doge verschijnen. Meer niet. De Osmanen willen geen Osmanen meer zijn, zouden ze zeggen, en ze zouden niet meer bang voor ons zijn. Blevен wij de oude meesters maar trouw! Maar niemand wil dat meer, de sultan niet, en ook meneer Kara niet, die zo triest was omdat hij geen portret van zijn lieve Sjekure had. Nu goed, blijft dan maar hier en ga honderden jarenlang de Europese meesters imiteren! En ondertekenen jullie imitaties maar met gepaste trots. De oude meesters van Herat probeerden de wereld weer te geven zoals God die zag en ondertekenden hun werk niet, om te verhullen dat ze een persoonlijke stijl hadden. En jullie, jullie zullen je werk ondertekenen om te verhullen dat jullie geen persoonlijke stijl hebben. Maar er is nog een andere uitweg, misschien heeft die zich ook bij jullie aangediend maar hebben jullie dat voor je gehouden: de Mogul Sultan Akbar sprenkelt in liefde en goud in het rond en probeert zo de allerbeste

miniatuurschilders ter wereld om zich heen te verzamelen. Het is inmiddels wel duidelijk: niet hier in Istanboel, maar daar in het atelier van Agra zullen een boek voltooien voor het duizendste jaar van de Islam.' </blockquote> Een zeer merkwaardige verwijzing van Orhan Pamuk in deze laatste zinnen, waarin je de opkomst van het India van vandaag kan zien in een parallel aan het Mogulrijk van Turkse origine vanaf het begin van de 16 tot de 18 de eeuw, te Agra waar ondermeer de Taj Mahal werd opgericht.

40. De Italiaanse meester had de Venetiaanse edelman zo afgebeeld, dat je meteen kon zien dat hij het was en niemand anders. Als je die man nooit gezien had en men vroeg je hem te vinden, dan zou je hem dankzij dat schilderij, onmiddellijk herkennen in een menigte van duizenden mensen. De Italiaanse meesters hadden een stijl en vaardigheid ontwikkeld waarmee je onverschillig welke man kon onderscheiden van ieder ander, niet dankzij zijn kleding en onderscheidingsteken, maar dankzij zijn gezicht. Een portret noemen ze dat. Als je gezicht op zo'n manier wordt afgebeeld, al is het maar een keer, vergeet niemand je meer. Iemand die naar een afbeelding van jou kijkt voelt je in zijn nabijheid, al ben je nog zo ver weg. Ook iemand die je nooit in levende lijve gezien heeft, kan, jaren na je dood, oog in oog met je komen, alsof je tegenover hem staat.</blockquote>

<!--more-->

27. Volgens Nurgün Oktit, een onderzoekster aan de universiteit van Mugla die zich met de kwestie bezighield, rust er nog zo'n groot taboe op zelfdoding dat de

statistieken simpelweg niet betrouwbaar zijn, ook al wordt het beter. Ondanks dat is duidelijk dat het aantal zelfmoorden in Turkije verdubbeld is. Toen ik Oktit vroeg wat de oorzaak was van al die zelfmoorden, schreef ze mij dit: 'Een van de voornaamste redenen voor zelfmoord, die ook verklaart waarom het de laatste jaren is toegenomen, is urbanisatie, gecombineerd met de wanhoop van het individu dat vastzit tussen het traditionele en het moderne. Modernisme heeft het individu losgemaakt van het traditionele maar het gaf hem niet de noodzakelijke hulpmiddelen, namelijk economische en individuele onafhankelijkheid, om daar vorm aan te geven. Armoede, mede veroorzaakt door de migratie, sluit het individu op in het traditionele. Het individu raakt klem tussen het modernisme dat hij of zij in de media ziet, en het traditionele in zijn of haar eigen bestaan. Dit conflict uit zich in geweldsdaden tegen zichzelf.' Bloemrijke taal, maar wel duidelijk: de snelle modernisering van Istanbul verwtart mensen, soms tot in het extreme. En die gewelddaden hoeven niet per se zelfmoord te zijn: Turkse jongens bewerken soms, als ze overstuur raken, hun armen met scheermesjes.

28. In Istanbul ken ik niemand die niet voelt hoe snel alles verandert. Een van de aardigste symptomen daarvan is dat werkelijk alle inwoners van Istanbul klagen dat alles en iedereen in de stad tegen de klippen op ligt. In een tijd waarin alles zo snel verandert, is dat niet verwonderlijk. Vaders geloven nog dat ze hun dochters, net als vroeger, moeten beschermen tegen opdringerige jongens. Maar die dochters vinden

dat zij zelf inmiddels mans genoeg zijn om dat te doen en vinden het alleen maar geinig om met jongens uit te gaan. En dus liegen de dochters tegen hun vader dat ze uit zijn met een vriendin terwijl ze in feite met hun vriendje in de bioscoop zitten.

33. Toen ik haar huis uit liep, besepte ik dat de archeologe 'haar' Republiek tot de laatste snik zal verdedigen. 'Toen de Republiek begon, konden weinig mensen lezen en schrijven,' zei ze. 'En kijk nu eens.' De kunsten stonden toen op een laag niveau, voegde ze eraan toe. 'Maar nu hebben we schrijvers van hoog niveau.' (Het gesprek had plaats voordat Orhan Pamuk de Nobelprijs voor de Literatuur kreeg. Çig had het overigens niet op Pamuk omdat hij de Armeense genocide erkent.) En ze maakte een opmerking die ik nooit zal vergeten. 'De Republiek in Turkije zal altijd winnen,' zei ze, omdat uiteindelijk de westerse levensstijl meer bij de mens past dan de islam. 'Iedereen houdt uiteindelijk van mooie dassen, auto's en parfum.'

134. Op een tv-debat over homoseksualiteit schitterden alle politieke partijen door afwezigheid, ook al waren ze meerdere keren uitgenodigd. Waarschijnlijk speelt het gebrek aan individualisme in de Turkse maatschappij ook de homobeweging parten. In Europa gooien activisten, als ze vinden dat ze gelijk hebben, hun kont tegen de krib en trotseren alle negatieve reacties uit de maatschappij. In Turkije heeft de maatschappij altijd gelijk, niet het individu. En dus wringt het individu zich in allerlei bochten om aan de eisen van de maatschappij te voldoen.

156. Als je de cultuur in Istanbul wil duiden is het soms zinvoller om Istanbul (en Turkije in zijn geheel) als een Mediterrane cultuur te duiden dan als een moslimcultuur.

159. En de ultranationalistische advocaat Kemal Kerinçsiz hij brandde los over het leed dat Europa Turkije in het verleden had aangedaan. In een lang betoog stond hij stil bij de oorlogen die in de negentiende en begin twintigste eeuw op de Balkan hadden plaatsgehad. In West-Europa zijn die niet zo bekend, maar in Turkije zijn ze nog niet vergeten. Zij leidden, behalve tot slachtpartijen, tot een golf van moslimvluchtelingen die hun huis en haard in de Balkan moesten verlaten en naar Istanbul kwamen. De ogen van Kerinçsiz spotten vuur toen hij bij dat leed stilstond. Opeens besepte ik hoe de man dacht: Turkije was, net als vroeger, nog steeds het doelwit van buitenlandse agressie. Dink en Pamuk waren voor hem dan ook geen intellectuelen die het recht hebben om te zeggen wat ze vinden. Het waren collaborateurs van de buitenlandse vijand die zichzelf, door hun acties, vogelvrij hadden verklaard. Een van de meest eloquente verhandelingen die Kerinçsiz mij ooit gaf was over het recht van staten om zichzelf te verdedigen. Natuurlijk ging het over zijn geliefde artikel 301 van het Turkse Wetboek van Strafrecht, dat belediging van de Turkse identiteit strafbaar stelt. Dat artikel is nog steeds niet afgeschaft, ook al heeft de regering dat ettelijke malen beloofd. Kerinçsiz hield ervan, en niet alleen omdat hij het zo vaak kon gebruiken. Bevlogen vertelde hij mij dat ook in een land als Italië,

waar Turkije bij het ontstaan van de Republiek zijn rechtssysteem voor een groot deel van overnam, er wetsartikelen waren die belediging van de staat verboden.

302. Diep in hun hart voelden veel Turken zich eigenlijk door iedereen uitgekotst.

Turkije ligt op het breekpunt van Europa en Azië en hoort eigenlijk bij geen van

beide. Veel Europeanen 'moeten' Turkije niet, omdat het een moslimland is. Veel

Arabieren delen die afkeer, maar dan juist weer omdat Turken de islam niet serieus

genoeg nemen. 'In deze wereld hebben Turken geen vrienden, behalve andere

Turken,' wordt vaak op straat in Turkije gezegd. Met zijn muziek gaf Müren Turken

wellicht de mogelijkheid hun culturele eenzaamheid te vergeten en op te gaan in een

universum waarin zachtheid en liefde de wet uitmaken.